ΠΑΝΤΙΣΡΑ
αντικαπιταλιστικη • ενημερωση

Η αληθινή ιστορία της δεκαετίας του ’40 εξηγεί τη σημερινή υποστήριξη προς τους εγχώριους ναζί. Βίος και πολιτεία του στρατηγού Επιτήδειου, πατέρα του ευρωβουλευτή της Χρυσής Αυγής.

Ios – Εφημερίδα των Συντακτών

Μια απορία διατυπώνεται συχνά τα τελευταία χρόνια: πώς είναι δυνατό μισό εκατομμύριο συμπατριώτες μας να ψηφίζουν μια χιτλερική οργάνωση, όταν ο ελληνικός λαός υπέφερε τόσα και τόσα από τη ναζιστική κατοχή στα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου; Η έκπληξη κορυφώθηκε στη διάρκεια των τελευταίων εκλογών, όταν δύο απόστρατοι στρατηγοί και κάμποσοι ακόμη αξιωματικοί του ελληνικού στρατού δεν δίστασαν να κατέβουν ως υποψήφιοι της οργάνωσης, επικαλούμενοι έναν «εθνικισμό» που δεν έχει κανένα πρόβλημα να τιμά (και να ταυτίζεται με) τον πιο βάναυσο κατακτητή που γνώρισε τούτη η χώρα.

Στην πραγματικότητα, η απορία αυτή οφείλεται σε άγνοια μιας κρίσιμης πτυχής του πρόσφατου παρελθόντος. Οχι εκ μέρους των ψηφοφόρων και των υποψηφίων της Χρυσής Αυγής, που γνωρίζουν πολύ καλά τι στηρίζουν, αλλά όσων ξαφνιάζονται απ’ αυτή την υποστήριξη. Η εικόνα που φιλοτεχνήθηκε μεταπολεμικά για την Κατοχή παραγνωρίζει συνειδητά τη συνεργασία μιας υπολογίσιμης μερίδας του ελληνικού λαού με τον κατακτητή και, κυρίως, την ύπαρξη μιας ευδιάκριτης συνέχειας ανάμεσα στον κατοχικό δωσιλογισμό και το μεταπολεμικό «βαθύ κράτος». Αρκετές χιλιάδες συμπατριώτες μας πολέμησαν το 1943-44 στο πλευρό των ναζί κατά της ΕΑΜικής Αντίστασης κι οι περισσότεροι απ’ αυτούς ενσωματώθηκαν κατόπιν στον σκληρό πυρήνα της κυρίαρχης εθνικοφροσύνης, στελεχώνοντας τον στρατό και τα σώματα ασφαλείας του εμφυλίου και των επόμενων δεκαετιών. Αναγκασμένοι συνήθως ν’ αποσιωπούν το κατοχικό παρελθόν τους, αφού το μεταπολεμικό ελληνικό κράτος αντλούσε τη νομιμότητά του όχι από τις δωσιλογικές αλλά από τις εξόριστες βασιλικές κυβερνήσεις, αναρριχήθηκαν παρ’ όλα αυτά στις κορυφές της υπηρεσιακής και πολιτικής ιεραρχίας. Με αποκορύφωμα τα χρόνια της χούντας, όταν η ένοπλη συνεργασία με το Γ΄ Ράιχ αναγνωρίστηκε διακριτικά ως «εθνική αντίσταση» εφόσον είχε διαπραχθεί στο πλαίσιο του κοινού αντικομμουνιστικού αγώνα (Ν.Δ. 179/1969).

Από εύελπις, γερμανοτσολιάς

Μια τέτοια υπηρεσιακή διαδρομή, από τα Τάγματα Ασφαλείας της Κατοχής στην ηγεσία των ενόπλων δυνάμεων επί χούντας, θα μας απασχολήσει σήμερα. Ο λόγος για τον αντιστράτηγο Αθανάσιο Επιτήδειο (1921-2003), πατέρα του επίσης απόστρατου αντιστράτηγου και σημερινού ευρωβουλευτή της Χρυσής Αυγής, Γεωργίου Επιτήδειου. Μια καριέρα που, όπως τόσες άλλες, μπορεί να εξηγήσει την αποδοχή των επίδοξων μιμητών του Χίτλερ από χιλιάδες «εθνικιστές» συμπατριώτες μας.

Σύμφωνα με τη νεκρολογία του που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα του Συνδέσμου Αποστράτων Αξιωματικών του όπλου του, βασισμένη στο βιογραφικό σημείωμα που εκφώνησε στην κηδεία του ο εκπρόσωπος της αντίστοιχης διεύθυνσης του ΓΕΣ, ο Αθανάσιος Επιτήδειος γεννήθηκε το 1921 στα Ψαχνά της Εύβοιας, αποφοίτησε το 1942 από τη Σχολή Ευελπίδων και «έλαβε μέρος στις πολεμικές επιχειρήσεις κατά τις περιόδους: 1940-41, 1944-45 και 1946-49» («Πυροβολητής», φ.5, 5-6.2003, σ.2). Η εύσχημη αυτή διατύπωση συγκαλύπτει διακριτικά αυτό που μας είναι γνωστό από άλλες πηγές: τη συμμετοχή του εκλιπόντος στα «ευζωνικά τάγματα» της γενέτειράς του, βοηθητική μονάδα των κατοχικών στρατευμάτων που υπαγόταν τυπικά μεν στο υπουργείο Εθν. Αμύνης της δωσιλογικής κυβέρνησης, ουσιαστικά δε στον αρχηγό των SS στην Ελλάδα, αντιστράτηγο Βάλτερ Σιμάνα.

Γνωστά επίσης ως «γερμανοτσολιάδες», τα ευζωνικά τάγματα συγκροτήθηκαν το 1943-44 στο πλαίσιο της προσπάθειας των κατοχικών αρχών «να σωθεί γερμανικό αίμα» μέσω της μετατροπής της αντιφασιστικής αντίστασης σε ενδοελληνικό εμφύλιο: «η αντικομμουνιστική μερίδα του ελληνικού πληθυσμού», εξηγούσε χαρακτηριστικά ο στρατιωτικός διοικητής της Ελλάδας Αλεξάντερ Λέερ τον Ιανουάριο του 1944, «πρέπει να χρησιμοποιηθεί πλήρως, για να εκδηλωθεί φανερά και να εξαναγκαστεί σε απροκάλυπτη εχθρότητα κατά της κομμουνιστικής μερίδας». Στο πλευρό των κατοχικών στρατευμάτων στρατολογήθηκαν συνολικά 5.725 «εύζωνοι» και 16.625 άλλοι «εθελοντές» κι ανασυγκροτήθηκαν εκ βάθρων τα σώματα ασφαλείας, η δύναμη των οποίων ανήλθε σε 18.211 αστυνομικούς και χωροφύλακες. Σύμφωνα με το τελικό υπηρεσιακό απολογισμό του Σιμάνα, «τα ευζωνικά τάγματα πολέμησαν τον κομμουνισμό και τις συμμορίες του ΕΛΑΣ με αξιοσημείωτη επιτυχία», οι δε νεκροί και τραυματίες τους καταχωρήθηκαν από τον ίδιο στις «ημέτερες απώλειες», δίπλα στους πεσόντες των SS και της SD (Hagen Fleischer, «Νέα στοιχεία για τη σχέση γερμανικών αρχών κατοχής και Ταγμάτων Ασφαλείας», περ. «Μνήμων», τχ.8 [1980-82], σ.200-2).

Στην Εύβοια η συγκρότηση του Τάγματος Ασφαλείας ξεκίνησε με την άφιξη στη Χαλκίδα του

νέου νομάρχη, στρατηγού Δημητρίου Λιάκου, κι 80 περίπου «ευζώνων» από την Αθήνα (29.12.1943). Τους αμέσως προηγούμενους μήνες το νησί είχε απολαύσει μια πρωτόγνωρη ατμόσφαιρα ελευθερίας, καθώς η ιταλική συνθηκολόγηση της 9ης Σεπτεμβρίου 1943 έγινε δεκτή με μαζικές διαδηλώσεις στη Χαλκίδα και ουσιαστική έξοδο της εκεί ΕΑΜικής ηγεσίας από την παρανομία. Εξίσου ραγδαία υπήρξε η ανάπτυξη του τοπικού ΕΛΑΣ, που από 30 αντάρτες τον Ιούλιο έφτασε στα τέλη Σεπτεμβρίου τους 2.000. Την άφιξη του Λιάκου ακολούθησε ωστόσο πραγματικό ανθρωποκυνηγητό στην πρωτεύουσα του νομού από ταγματασφαλίτες και Γερμανούς και η εγκατάσταση «λόχων ασφαλείας» σε μια σειρά περιμετρικά χωριά της ενδοχώρας (Ψαχνά, Ερέτρια, Αλιβέρι, Αμάρυνθος). Το πρώτο χωριό που οπλίστηκε από τις κατοχικές αρχές ήταν τα Ψαχνά (10.1.1944), με τη στρατολόγηση περίπου εκατό κατοίκων. Η αποτυχημένη απόπειρα του ΕΛΑΣ να τους αφοπλίσει (22.2.1944) λειτούργησε ως ορόσημο για την επέκταση του φαινομένου στη γύρω περιοχή. Τον Απρίλιο, οι «πολιτοφυλακές» αυτές απάρτισαν τρία ευζωνικά τάγματα με οκτώ συνολικά λόχους. Δύο απ’ αυτούς είχαν έδρα τη Χαλκίδα, δύο τα Ψαχνά κι από ένας το Βασιλικό, την Αμάρυνθο, το Αλιβέρι και τις Γούβες.

Πληροφορίες για την ένταξη του εύελπι Επιτήδειου σ’ αυτό το πλέγμα αντλούμε από έγγραφα που φυλάσσονται στο αρχείο Γιάννη Δουατζή, στο ΕΛΙΑ. Σύμφωνα με έκθεση του ανανήψαντα αξιωματικού του ΕΛΑΣ Νικολάου Σιμιτζή (Μάιος 1947), ο Επιτήδειος συνελήφθη το φθινόπωρο του 1943 από το ΕΑΜ ως ύποπτος συνεργασίας με τον εχθρό, κρατήθηκε μαζί με άλλους εθνικόφρονες στο σχολείο του χωριού Αττάλη, αλλά σύντομα αφέθηκε ελεύθερος. Σε κατάλογο των αξιωματικών του νησιού που φυλακίστηκαν ως δωσίλογοι κατά την Απελευθέρωση (Φ.6.2) φέρεται πάλι ως πρωτεργάτης του εξοπλισμού του χωριού του: «κατετάγη [στα] Τάγματα. Πρωτοπόρος Ψαχνών-Καστέλας. Κρατείται». Ο απολογισμός της δράσης του 1ου τάγματος από το διοικητή του Γεώργιο Τσιρίνη τον φωτογραφίζει ως αξιωματικό του 4ου Λόχου Ψαχνών, ενώ οι εκθέσεις των συμπολεμιστών του Αλέξανδρου Ορφανάκου (Ιούνιος 1947) και Εμμανουήλ Τσάλλη (Μάιος 1948) τον μνημονεύουν ρητά ως ανθυπασπιστή διμοιρίτη του 8ου λόχου Γουβών. Την υπηρεσία του στις Γούβες κατά τους τελευταίους μήνες της Κατοχής παραδέχεται κι ο ίδιος στην έκθεση που υπέβαλε μεταπολεμικά στις προϊστάμενές του στρατιωτικές αρχές. Κατά πάσα πιθανότητα, η θητεία του στα τάγματα ξεκίνησε από τη γενέτειρά του για να συνεχιστεί κατόπιν στις Γούβες. Χωριό που γειτόνευε μ’ ένα βαριά οπλισμένο γερμανικό ναυτικό οχυρό, οι τελευταίες ανακηρύχθηκαν τον Φλεβάρη του 1944 πρωτεύουσα της Βόρειας Εύβοιας, με υποχρεωτική σύμπτυξη εκεί όλων των δημοσίων υπηρεσιών της περιοχής και την καταφυγή εκεί όσων από τους «εθνικόφρονες» των πέριξ είχαν λόγους να φοβούνται τον ΕΛΑΣ. Σε ονομαστικό κατάλογο των απλών γερμανοτσολιάδων του 4ου λόχου, συνταγμένο από τον πρώην διοικητή του (2.12.1944), συναντάμε τέλος έναν ακόμη ταγματασφαλίτη με το ίδιο επώνυμο

και πατρώνυμο –τον 19χρονο Ιωάννη Επιτήδειο του Γεωργίου.

Στο πλευρό της Βέρμαχτ

Αριστερά, η αφίξη των Γερμανών στην Εύβοια (1941). Στη μέση, κοινή επιχείρηση Γερμανών και ταγματασφαλιτών στον Κάλαμο (1944). Δεξιά, διαχρονικά στερεότυπα σε αφίσα των κατοχικών αρχών (1943)

Για τη δράση αυτών των μονάδων στην Εύβοια του 1944 και τη στενή συνεργασία τους με τον γερμανικό στρατό, τα ντοκουμέντα τους που περιέχονται στο αρχείο και το βιβλίο του Γιάννη Δουατζή είναι κάτι παραπάνω από εύγλωττα. Χαρακτηριστικό δείγμα αποτελεί η εξόρμηση του Ιουνίου του 1944 από τα Ψαχνά για την εκκαθάριση της περιμέτρου του όρους Δίρφυς, στην οποία μετείχαν 128 «εύζωνοι» του εκεί λόχου μαζί με «τμήμα Γερμανών εξ 1 αξιωματικού και 55 οπλιτών» (Δουατζής 1982, σ.41). «Ευθύς ως εκινήθησαν δύο διμοιρίαι με μία τοιαύτη Γερμανών με επικεφαλής τον υποφαινόμενον, εδέχθησαν πυρά εξ αυτομάτων όπλων», διαβάζουμε στην αναφορά του διοικητή τους ταγματάρχη Τσιρίνη για τις 4.6.44. «Ηρχισεν η καταδίωξις εντός του δάσους των αντεθνικών ομάδων επί 4ωρον με αποτέλεσμα την σύλληψιν πολλών υπευθύνων του χωρίου» (σ.43). Στις 10 Ιουνίου, πάλι, ενώ η ελληνογερμανική φάλαγγα προχωρούσε προς τη Λάμαρη «συνελήφθη εξ απροόπτου παρατηρητής των αντεθνικών οργανώσεων, όστις παρά τας πιέσεις ουδέν εμαρτύρησεν περί της αποστολής του. Εξετελέσθη επί τόπου» (σ.43-4). Στις 13 Ιουνίου στο Κοτρώνι «τμήμα δυνάμεως 1 διμοιρίας Ελληνικής και 20 Γερμανών με δύο βαρέα πολυβόλα ενεπλάκη εις δίωρον αγώνα με αποτέλεσμα την σύλληψιν 4 εκ των υπευθύνων του Εφεδρικού ΕΛΑΣ φερόντων όπλα. Ομοίως την αυτήν ημέραν έτερον τμήμα ελληνικόν συνέλαβε έναν αντάρτην Κομμουνιστήν και τρεις Γυναίκας. Την αυτήν ημέραν και περί ώραν 16ην έτερον τμήμα ελληνικόν μετά Γερμανικού τοιούτου συνέλαβε δύο γυναίκας πλην ετραυματίσθη θανασίμως ο εκ του χωρίου Καστέλλα Ψαχνών στρατιώτης Μακρής Κωνσταντ. πεσών εις ενέδραν και πυροβοληθείς εξ εγγυτάτης αποστάσεως» (Φ.1.1).

Ακόμη αποκαλυπτικότερη είναι η διαταγή του αρχηγού των ταγματασφαλιτών, στρατηγού

Παπαθανασόπουλου, για την εκκαθάριση της κεντρικής Εύβοιας (16.7.1944): «Πας πολίτης ευρισκόμενος κατά την πορείαν των αποσπασμάτων είτε κατά την νύκτα είτε κατά την ημέραν θα συλλαμβάνεται. Επίσης δέον να συλληφθώσιν άπαντες οι ποιμένες και τα μικρά ακόμη ποιμενόπαιδα, τα δε ποίμνια να κατάσχωνται εξ ολοκλήρου, καθ' όσον έχει ήδη αποδειχθή ότι ούτοι είνε οι πολυτιμώτεροι βοηθοί, συνεργάται, τροφοδόται και σύνδεσμοι των ληστοσυμμοριτών. Επίσης δέον όπως κατάσχωνται άπαντα τα ζώα άτινα θα ανευρεθώσι εντός του κλοιού, εις οιονδήποτε και αν ανήκουσι ταύτα. […] Οι Διοικηταί των αποσπασμάτων θα μεριμνήσωσι διά την συγκέντρωσιν ζώων προς φόρτωσιν του βαρέως οπλισμού των Γερμανικών τμημάτων και πυρομαχικών αυτών». Στην επιχείρηση που εξαπολύθηκε με ορμητήρια το Βασιλικό, την Ερέτρια και την Αμάρυνθο μετείχαν 4 λόχοι ταγματασφαλιτών, απόσπασμα της Ειδικής Ασφάλειας και δυο γερμανικοί λόχοι «μετά 6 βαρέων όλμων και 9 βαρέων πολυβόλων».

Σε μεγάλο βαθμό, οι εξορμήσεις αυτές ισοδυναμούσαν με οργανωμένο πλιάτσικο της υπαίθρου, ιδίως όσων χωριών υποστήριζαν το αντάρτικο. «Η Στροφιλιά, παλαιά κομμουνιστική φωλεά, πρέπει σκληρώς να τιμωρηθή», διαβάζουμε σε διαταγή του Παπαθανασόπουλου (21.7.44). «Να συλληφθώσιν άπαντες οι νέοι από 18-35 ετών. Αι περιουσίαι των υπευθύνων, ανταρτών και του εφεδρικού ΕΛΑΣ Στροφιλιάς να δημευθώσιν και γενικώς η Στροφιλιά να τιμωρηθή σκληρώς […] Εις τους κατοίκους ολοκλήρου της περιοχής, ην πρόκειται να εκκαθαρίσωμεν, δέον να επιβληθή η κεκανονισμένη φορολογία εις είδος 10% επί της παραγωγής των και να μεριμνήσητε δια την συγκέντρωσιν και μεταφοράν. […] Ιδιαιτέρως από την Στροφιλιά θα εισπραχθή το 20% επί της παραγωγής έστω και βιαίως. […] Γενικώς, άπαντα τα Τμήματα θα μεριμνήσωσι διά την επίταξιν τροφίμων και ελαίου διά τους άνδρας των και διά την μεταφοράν εις Χαλκίδα όσον το δυνατόν μεγαλυτέρας ποσότητος». Εξαιρετικά εύγλωττη είναι επίσης η άκαρπη ενδοϋπηρεσιακή καταγγελία του ταγματάρχη Τσιρίνη κατά του Παπαθανασόπουλου και του επιτελείου του, για ιδιοποίηση αυτών των λαφύρων αλλά και των εγκαταλειμμένων εβραϊκών περιουσιών της Χαλκίδας (Δουατζής, σ.68-74).

Στο πεδίο της μάχης οι επιδόσεις των γερμανοτσολιάδων υπήρξαν αντίθετα μάλλον πενιχρές, ιδίως όταν στερούνταν τις πλάτες της Βέρμαχτ. Χαρακτηριστική η άρνηση των «ευζώνων» των Ψαχνών να πολεμήσουν μετά τον θάνατο 8 συντρόφων τους σε επίθεση ανταρτών στη Στενή (3.7.44): «Ανδρες αμφοτέρων λόχων επηρεασθέντες από αριθμόν απωλειών, εμφάνισιν όλμων και αφθονίαν πυρομαχικών [του ΕΛΑΣ] εξεδήλωσαν σημεία στάσεως, αρνούμενοι απολύτως παραμείνωσι Στενήν», ενημέρωσε χαρακτηριστικά ο Τσιρίνης τους προϊσταμένους του (σ.54), προτού συλλάβει -προσωρινά- τους «πρωταιτίους υπαξιωματικούς» (σ.160). Για την ανύψωση του ηθικού, ο Γερακίνης έστειλε πάντως

αυθημερόν συγχαρητήρια στους υφισταμένους του: «Ληστοσυμμορίται επλήρωσαν ασφαλώς ακριβά παράφρονα επίθεσίν των κατά ηρωικών ευζώνων. Ανακοινώσατε εις τους άνδρες ότι ο διεξαγόμενος αγών κατά των καταλυτών πάσης ηθικής εννοίας και νομιμότητος είναι ίσως εκ τον ιερωτέρων ους διεξήγαγεν διά μέσου των αιώνων η ένδοξος φυλή μας». Λιγότερο χαριτωμένες υπήρξαν κάποιες άλλες πτυχές αυτού του «ιερού αγώνα»: οι ομαδικές εκτελέσεις 93 «κομμουνιστών» στη Χαλκίδα, το κάψιμο ολόκληρων χωριών και οι μαζικές σφαγές χωρικών ως αντίποινα για τη δράση του αντάρτικου. Η συνεργασία με τους ναζί αποτυπώνεται και σε ιδιάζουσες φρικαλεότητες, όπως το σούβλισμα της Εβραίας δασκάλας του χωρού Στρόπωνες, Μέντυ Μόσχοβιτς, μετά τον ομαδικό βιασμό της από Γερμανούς και γερμανοτσολιάδες (7.3.1944).

Αξιοσημείωτη είναι, τέλος, η προσπάθεια να επιβληθεί μια αντεστραμμένη ανάγνωση αυτής της συνεργασίας: «Δεν εβοηθήσαμε τον κατακτητή, όπως μας κατηγορούν οι ληστοσυμμορίται», διακηρύσσει χαρακτηριστικά ο Παπαθανασόπουλος με προκήρυξή του στις παραμονές της απελευθέρωσης (9.9.44). «Το αντίθετον ακριβώς συνέβη. Ο κατακτητής μας εβοήθησε για να σώσουμε την πατρίδα μας και τη φυλή μας».

«Σταύρωση» και επανένταξη

Στην ενδοϋπηρεσιακή έκθεση που συνέταξε τον Αύγουστο του 1948, ως υπολοχαγός πλέον του κυβερνητικού στρατού, ο Επιτήδειος αποφεύγει προσεκτικά κάθε αναφορά στα κατοχικά πεπραγμένα του, περιοριζόμενος στην εξιστόρηση της συνθηκολόγησης του ίδιου και των συμπολεμιστών του. Η επτασέλιδη αφήγησή του ξεκινά στις αρχές Οκτωβρίου του 1944, με τη φυγή του από τις Γούβες για λόγους υγείας. Από το χωριό κατέβηκε «επί όνου» στο παραθαλάσσιο γερμανικό οχυρό, όπου επιβιβάστηκε σε καΐκι για τη Χαλκίδα. «Αναχωρών εκ Γουβών κατεχόμην υπό θλίψεως», γράφει, «διότι εγκατέλειπον συμπολεμιστάς με τους οποίους δεσμοί αρκετοί μας συνέδεσαν σφυρηλατηθέντες εις τα πεδία των μαχών διά την σωτηρίαν της φυλής μας. […] Πάντως όμως πιστεύων εις το δίκαιον του αγώνος, ον διεξήγαγον οι κάτοικοι των Γουβών και όλα τα εν Ευβοία Τάγματα Ασφαλείας και έχων βαθείαν πίστην εις ο ιερόν έχουν οι Ελληνες, διότι θρησκευτικήν οικογενειακήν αγωγήν έλαβον, έμεινα ήσυχος και είχον την στερεάν πεποίθησιν ότι ο Θεός θα προστατεύση αυτούς» (σ.1).

Στο νοσοκομείο παρέμεινε μια βδομάδα. Οταν βγήκε, ο Παπαθανασόπουλος είχε απαγορεύσει πια κάθε απόπλου από τη Χαλκίδα, οπότε αντί για το πόστο του κατέφυγε στο χωριό του. Εκεί θα τον βρουν τα κακά μαντάτα: «από ραδιοφώνου επληροφορούμεθα την παράδοσιν των Ταγμάτων της Πελοποννήσου και συνεπώς θα ήρχετο και η δική μας σειρά, ήτις και δεν εβράδυνε» (σ.1). Οταν έφτασε στα Ψαχνά ένας αξιωματικός-εκπρόσωπος της κυβέρνησης εθνικής ενότητας, οι ταγματασφαλίτες προτίμησαν να παραδοθούν αμαχητί. Κατά τη μεταγωγή τους στη Χαλκίδα, γιουχάρονται από τα συγκεντρωμένα πλήθη˙ εμπειρία που, παρά την απουσία φυσικής βίας, ο αμετροεπής ανθυπασπιστής μας δεν διστάζει να ταυτίσει στην έκθεσή του με τα πάθη του… Χριστού:

«Η πορεία μας εκ Ψαχνών προς Χαλκίδα και η διέλευσις εξ Αρτάκης έφερεν εις τον νουν τον τόπον του κρανίου ένθα οδηγείτο ο Σωτήρ του κόσμου προς Σταύρωσιν, διότι αι λέξεις του ευαγγελίου αι αναφερόμεναι εις τα μαρτύρια του Κυρίου εύρισκον πανηγυρικήν επαλήθευσιν εις την περίπτωσίν μας καθ’ όσον καθ’ όλην την διάρκειαν της πορείας εδέχθημεν εμπαιγμούς και κολαφισμούς. Εισελθόντες εις Χαλκίδα και διασχίσαντες τας οδούς αυτής εδέχθημεν νέας ύβρεις. Εν συνεχεία ετέθημεν υπό αυστηροτάτην απομόνωσιν, μη δυνάμενοι να ερχόμεθα εις επαφήν με τον λοιπόν κόσμον. Καθημερινώς δε αντικρύζαμεν μετά βδελυγμίας τας κακούργους φυσιογνωμίας των φρουρών μας ελασιτών» (σ.2).

Η αυτοβιογραφική αυτή αφήγηση ολοκληρώνεται με τη λεπτομερή περιγραφή της συμβολής του Επιτήδειου στη συνθηκολόγηση των συντρόφων του που παρέμεναν ταμπουρωμένοι στο οχυρό των Γουβών. Συνοδευόμενος μέχρι εκεί από ένα απόσπασμα Αγγλων κι ΕΛΑΣιτών, δεν παραλείπει να υποσημειώσει την «οικτράν» εντύπωση που του προκάλεσαν «αι ποικίλαι στολαί και είδη οπλισμού» των ανταρτών. Αποκαλυπτική είναι επίσης η πληροφορία που παραθέτει, πως οι ταγματασφαλίτες «δεν έτρεφον εμπιστοσύνην» στους Βρετανούς φαντάρους επειδή αυτοί «έφερον ερυθρούς μπερέδες, το πλέον μισητόν εις αυτούς χρώμα, το αντιπροσωπεύον το αίμα και την θηριωδίαν των Κομμουνιστών» (σ.3).

Στην κορυφή της ιεραρχίας

Τελικά το μήλο έπεσε κάτω από τη μηλιά

Για τη μεταπολεμική υπηρεσιακή εξέλιξη του πρώην γερμανοτσολιά στον ελληνικό στρατό δεν γνωρίζουμε και πολλά πράγματα. Η λακωνική νεκρολογία του μας πληροφορεί απλώς ότι «διετέλεσε Διοικητής της 155 ΜΜΠ και της VIII ΜΠ, Διευθυντής 2ου Ε.Γ. και Α΄ Υπαρχηγός ΓΕΣ». Σ' αυτό το τελευταίο αξίωμα διορίστηκε στις 10 Ιουνίου 1974, κατά την ύστερη φάση της δικτατορίας Ιωαννίδη, με ταυτόχρονη προαγωγή του σε αντιστράτηγο («Μακεδονία» 11.6.74). Στη θέση αυτή θα τον βρουν, ένα μήνα μετά, το χουντικό πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και η τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Οι εκθέσεις των συναδέλφων του συμφωνούν ότι κατά τη σύσκεψη της ανώτατης στρατιωτικής ηγεσίας την 21η Ιουλίου υποστήριξε με θέρμη την αποφυγή πολέμου με την Τουρκία, τονίζοντας την αδυναμία του ελληνικού στρατού να τα βγάλει πέρα (Αρχείο Καραμανλή, τ.7ος, σ.352 & 358˙ Πέτρος Αραπάκης, «Το τέλος της σιωπής», Αθήνα 2000, σ.223˙ Γρ. Μπονάνος, «Ιδού η αλήθεια», Αθήναι 1986, σ.270). Στις επόμενες μέρες τού ανατέθηκε πάντως από την κυβέρνηση Καραμανλή η προετοιμασία των δυνάμεων που θ' αποστέλλονταν στην Κύπρο σε περίπτωση κλιμάκωσης.

Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, ο στρατηγός Επιτήδειος διατήρησε τη θέση του για μερικούς μήνες. Αποστρατεύθηκε στις 4 Μαρτίου 1975, κατά τις σαρωτικές αλλαγές που ακολούθησαν το αποτυχημένο ιωαννιδικό «πραξικόπημα της πιτζάμας». Σύμφωνα με την επίσημη σχετική ανακοίνωση, στις «ανακατατάξεις» εκείνες πρυτάνευσαν τα κριτήρια της «επαγγελματικής ικανότητος» των στελεχών και της «νομιμοφροσύνης προς το δημοκρατικόν καθεστώς».

Την ίδια περίπου εποχή ξεκίνησε την καριέρα του ο γιος του. Από τις εφημερίδες των ημερών πληροφορούμαστε ότι ο Γεώργιος Επιτήδειος ονομάστηκε ανθυπολοχαγός τον Ιούλιο του

1975, έχοντας εισαχθεί και φοιτήσει στην Ευελπίδων επί χούντας. Οι δημοκρατικές συνθήκες των επόμενων δεκαετιών υπήρξαν, βέβαια, ριζικά διαφορετικές από εκείνες που υπηρέτησε ο πατέρας του. Ωσπου, με το πλήρωμα του χρόνου, το μήλο έπεσε κάτω από τη μηλιά.

Η καριέρα του προϊσταμένου

«Απώλειαι: εκ των ημετέρων, εις Γερμανός στρατιώτης βαρέως τραυματίας». Η ιστορική αυτή ρήση που κοσμούσε την ημερήσια διαταγή του υποδιοικητή των ταγματασφαλιτών της Εύβοιας, συνταγματάρχη Χρήστου Γερακίνη για τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην κεντρική Εύβοια (4.6.1944), κάθε άλλο κάθε άλλο παρά εμπόδισε την ευδόκιμη σταδιοδρομία του συντάκτη της στο μεταπολεμικό κράτος των εθνικοφρόνων. Οπως δεν την εμπόδισε και η λίγο μεταγενέστερη διαταγή του προς τους υφισταμένους του να «επιβάλουν το κράτος του νόμου αδιαφορούντες αν τούτο επιβάλλει την λήψιν των σκληροτέρων μέτρων» (5.7.1944).

Ο Χρήστος Γερακίνης ως υφυπουργός Συγκοινωνιών του στρατάρχη Παπάγου

Λίγο μετά τη Βάρκιζα ο Γερακίνης διορίστηκε από την κυβέρνηση Βούλγαρη υποδιοικητής της Σχολής Ευελπίδων, για να διασφαλίσει -προφανώς- την εθνικά ορθή διαπαιδαγώγηση της νέας γενιάς αξιωματικών. Οπως διαβάζουμε στη «Μαύρη Βίβλο» που εξέδωσε τον Ιούνιο του 1945 το ΕΑΜ, εις βάρος του εκκρεμούσαν πάνω από 20 μηνύσεις κι είχαν ήδη εκδοθεί από τον ανακριτή δύο εντάλματα σύλληψης. Τον Δεκέμβριο προήχθη σε διοικητή της σχολής, τον Μάιο του 1946 του ανατέθηκε η διοίκηση του Γενικού Κέντρου Εκπαιδεύσεως Αξιωματικών («Εμπρός» 31.5.1946) κι ακολούθησε η προαγωγή του σε ταξίαρχο («Εμπρός» 23.7.1946, «Ριζοσπάστης» 1.8.1946). Την ίδια εποχή η δίκη του -και 13 συνεργατών του- αναβλήθηκε με εντολή του υπουργείου Δικαιοσύνης («Ριζοσπάστης» 17.5.1946). Το 1948-49 τον συναντάμε, στρατηγό πλέον, να διοικεί τη 15η μεραρχία του κυβερνητικού στρατού στις μάχες του Γράμμου. Το τελευταίο υπηρεσιακό πόστο που κατέλαβε, πριν αποστρατευθεί το φθινόπωρο του 1952 από την κυβέρνηση Πλαστήρα, ήταν η αρχηγία του Σώματος Εφοδιασμού Μεταφορών («Ελευθερία» 1.10.1952).

Τη στρατιωτική καριέρα ακολούθησε ωστόσο η πολιτική. Στις εκλογές της 16ης Νοεμβρίου 1952 ο στρατηγός κατέβηκε υποψήφιος με τον Ελληνικό Συναγερμό του Παπάγου στην εκλογική περιφέρεια Χαλκίδας και, ελέω πλειοψηφικού, βρέθηκε βουλευτής. Σύμφωνα με τις εφημερίδες των ημερών, η προεκλογική του καμπάνια δεν υπήρξε πάντως καθόλου ανέφελη: «Εις το χωρίον Ροβιές, το οποίον επί κατοχής είχε λεηλατηθεί υπό των ταγμάτων ασφαλείας», διαβάζουμε στη φιλελεύθερη «Ελευθερία» της 4.11.1952, «ο συναγερμικός υποψήφιος κ. Γερακίνης εξεδιώχθη κυριολεκτικώς με ρόπαλα υπό των κατοίκων». Τον Απρίλιο του 1954 ο στρατάρχης τον διόρισε υφυπουργό Συγκοινωνιών, για να τον αντικαταστήσει ωστόσο τον Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς με τον ανερχόμενο Κωνσταντίνο Καραμανλή.

Σε τελική ανάλυση, ο Γερακίνης δεν υπήρξε πάντως το μόνο στέλεχος μεταπολεμικών κυβερνήσεων που βαρυνόταν με προβληματικές δηλώσεις επί κατοχής. Μολονότι απαλλαγμένος από το στίγμα του ένοπλου δωσιλογισμού, ο υφυπουργός Εθνικής Αμύνης του εθνάρχη Καραμανλή, Γεώργιος Θέμελης (1958-1961) έμεινε κι αυτός στην ιστορία για την προκήρυξη που τοιχοκόλλησε το 1943, ως νομάρχης Πέλλας, προειδοποιώντας τους κατοίκους πως «όποιος σηκώσει χέρι κατά των Γερμανών δεν είναι Ελλην».

Διαβάστε

**Γιάννης Δουατζής, Οι ταγματασφαλίτες (Αθήνα 1982, εκδ. Αφοι Τολίδη). Αποκαλυπτικά ντοκουμέντα για τη δράση των ταγματασφαλιτών της Εύβοιας, από το αρχείο του πολιτικού καθοδηγητή τους, δικηγόρου Ν. Αναγνωστόπουλου. Φωτοτυπίες των πρωτοτύπων, και πολλών ακόμη αδημοσίευτων εγγράφων, φυλάσσονται στο αρχείο του συγγραφέα που έχει κατατεθεί στο ΕΛΙΑ.*

**Τάσος Κωστόπουλος, Η αυτολογοκριμένη μνήμη. Τα Τάγματα Ασφαλείας και η μεταπολεμική εθνικοφροσύνη (Αθήνα 1995, εκδ. Φιλίστωρ). Η ένταξη των ταγματασφαλιτών στο μεταπολεμικό κράτος με αντίτιμο τη σιωπή για τα κατοχικά κατορθώματά τους. Επισκόπηση της μνημονικής διαχείρισης του φαινομένου από την εθνικόφρονα πολιτική και ιστοριογραφία.*

**Σωτήρης Παπαπολίτης, Μέρες του 1943-1944 στην Εύβοια (Αθήνα 1995, εκδ. Χατζηνικολή). Αναμνήσεις ενός ΕΑΜικού στελέχους και ντοκουμέντα για την κρίσιμη χρονιά από την ιταλική συνθηκολόγηση ώς την απελευθέρωση.*

**Σταμάτης Καββαδίας, Η εθνική αντίσταση στην Εύβοια (Αθήνα 2007). Εξιστόρηση των*

ίδιων γεγονότων από τον επικεφαλής του ΕΑΜ Εύβοιας κατά το πρώτο επτάμηνο του 1944.

**[Μιχάλης Ποντίκης], Ταξιάρχες 1944. Το πορφυρό σημάδι της αιωνιότητας (Κύμη 2009, εκδ. Δήμος Κύμης). Χρονικό μιας από τις ομαδικές σφαγές που πραγματοποίησαν στην Εύβοια Γερμανοί και ταγματασφαλίτες. Στον πρόλογο του βιβλίου, ο συγγραφέας εξηγεί πως απέφυγε κάθε αναφορά στα ονόματα των ταγματασφαλιτών, προκειμένου ν' αποφευχθεί ο στιγματισμός των απογόνων τους από τις τοπικές κοινωνίες.*

ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΙΟΥ: Τάσος Κωστόπουλος, Αντα Ψαρρά, Δημήτρης Ψαρράς
ios@efsyn.gr